D 26.233.

POZEMKOVÁ REFORMA A CUKROVARY

NAPSAL

Dr. MILOSLAV STIEBER.

OTISK ZE SEŠITU VII. A VIII.
„PRÁVNÍKA".

V PRAZE 1921.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM Dra GRÉGRA A SYNA.

POZEMKOVÁ REFORMA A CUKROVARY

NAPSAL

Dr. MILOSLAV STIEBER.

OTISK ZE SEŠITU VII. A VIII.
„PRÁVNÍKA".

D 26.233

V PRAZE 1921.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM Dra GRÉGRA A SYNA.

Spojuje-li se pozemková reforma s otázkou cukrovarů, musí v přední řadě napadnouti myšlenka, jaký význam bude míti reforma pro produktivnost českého cukrovarnictví. Podle diagramů Pozemkového úřadu, které vystavoval na poslední hospodářské výstavě v Praze, účastní se statky nad 100 ha 60% na pěstění řepy. Úbytek těchto statků musil by znamenati také úbytek tohoto pěstění, a tím také úbytek produktivnosti našich cukrovarů. Tím musilo by poklesnouti takové průmyslové odvětví, které je z důvodů zvláštních klimatických poměrů par excellence české. Na jakém stupni toto průmyslové odvětví stojí, lze si snadno představiti, nahlédneme-li do Přohlovy knihy (Wirtschaftsatlas des čechoslovakischen Staates), kde Československo v průměrných létech 1913/1920 jen o jednu třetinu mělo výrobu cukru menší než celé Německo a stejnými kvotami s ním súčastnilo se na vývozu cukru za hranice.

To je otázka hospodářská. Věc má však také stránku právnickou. Pozemkový úřad chce podrobiti pozemkové reformě i samy cukrovary. Tato věc prima facie musí způsobiti úžas každého, kdo o ní poprvé slyší. Přichvátá s otázkou: Vždyť přece se jedná o reformu pozemkovou, nikoliv o socialistickou reformu průmyslovou. Ale věc vyvinula se jaksi organicky z technického základu pozemkové reformy. V záborovém zákoně je koncentrační bod, kolem něhož se všechno točí: výměra přes 150 ha půdy zemědělské a 250 ha půdy vůbec. Všechno, co se na tak veliké výměře půdy nalézá, podléhá záboru, a tím také přídělu. Mohou to býti stejně sirkárny, jako knoflikárny, továrny na nábytek, kůže a obuv.

Tím způsobem dospěl Pozemkový úřad k tomu, že pojímá do pozemkové reformy také cukrovary. Je tedy přihlédnouti k otázce této právnicky blíže. Za tím účelem bude

vhodné, shrnou-li se napřed ty předpisy pozemkové reformy, které by se mohly týkati cukrovarů, a dále také přihlédne-li se k těm předpisům, které ukazují, že se pozemková reforma na cukrovary vztahovati nemůže.

Z objemných předpisů zákonů o pozemkové reformě lze k právní otázce uvésti tato místa:

1. § 3. záborového zákona, který stanoví, že ze záboru jsou vyloučeny objekty právně i hospodářsky samostatné, jež neslouží hospodaření na zabraných nemovitostech.

2. Z nařízení vlády republiky Československé ze dne 9. ledna 1920 č. 61 sb. z. a n. o vyšetření a uvedení v patrnost zabraného majetku § 1., pak příloha C s oddělením »Jiné závody zřízené na této půdě« a rubrikami »Cukrovar, pivovar, sladovna, cihelna, sklárna, lomy, pily, sušárny« a dvěma ještě prázdnými rubrikami, dále příloha D a F s nadpisem »Závody zřízené na této půdě« s jmenovanými již rubrikami »Cukrovar atd.« Z přílohy E poučení, že soupis (příloha E) má obsahovati data o pozemkovém majetku, který k jednomu zemědělskému závodu (dvůr, revír. cukrovar, ekonomie a pod.) přísluší.

3. Ze zákona ze dne 12. února 1920 č. 118 sb. z. a n. o hospodaření na zabraném majetku, § 2. odst. 2 místo »nutné přestavby a novostavby závodů, ať již nutnost přestavby nebo novostavby nadešla požárem nebo sešlostí.«

4. § 13. přídělového zákona ze dne 30. ledna 1920 č. 81 sb. z. a n. »Průmyslové podniky, pokud nejsou přiděleny s půdou, jako na př. při přídělu půdy sdružením jmenovaným v § 1. čís. 2 nebo při přídělu statků zbytkových (§ 24) přidělíti lze sdružením ku provozování zemědělského průmyslu zřízeným, zejména sdružením sloužícím k podpoře zemědělské výroby a sdružením skládajícím se z výrobců surovin, které mají býti v podniku zpracovány, nebo ze spotřebitelů. Žádá-li toho povaha věci a zejména není-li vhodných uchazečů právě jmenovaných, mohou průmyslové podniky býti přiděleny také podle obdoby ustanovení o statcích zbytkových (§ 25). Jednotlivcům lze přidělíti menší závody průmyslové (menší pily, mlýny, dílny a t. p.) zejména tehdy,

nežádají-li za příděl sdružení výše uvedená, nebo nehodí-li se pro ně.

§ 14.: Pokud by se naskytla možnost přídělův, o jakých v hořejších ustanoveních není rozhodnuto, platí, že úřad pozemkový má postupovati tak, aby svými rozhodnutími se přiblížil co nejvíce cílům, které sleduje tento zákon, a aby těmito rozhodnutími prospěl co nejvíce řádné výrobě a prospěchu obyvatelstva.

5. § 41 náhradového zákona ze dne 8. dubna 1920 č. 321 sb. z. a n.: (1) Náhradou (přejímací cenou) za převzatý pozemkový majetek jest cena jeho vyplývající z průměru cen docilovaných v letech 1913 až 1915 při prodeji statků z volné ruky v rozloze přes 100 ha.

(3) Pokud nebudou vyhlášeny tyto stupnice cen, stanoví pozemkový úřad přejímací cenu podle odhadu převzatých nemovitostí přísežnými znalci na místě samém dle zásady odst. 1., hledíc k ustanovení §§ 42 a 43.

§ 42 téhož zákona o snižování ceny vzhledem k hektarové rozloze a § 43 ocenění dle osobitých vlastností nemovitostí podle stavu, v jakém byly převzaty a o investicích po 24. dubnu 1919.

6. § 41 zákona náhradového:

(2) Vláda se zmocňuje, aby nařízením vyhlásila závazné stupnice cen se zřetelem na cenový průměr vyšetřený pozemkovým úřadem dle zásady odst. 1. pro nemovitosti stejného způsobu užívání, druhu kultury, jakosti (třídy dle katastru) a polohy.

K tomu pak z nařízení vlády dle tohoto odstavce vydaného ze dne 21. ledna 1921 č. 53 sb. z. a n. § 12:

Budovy a příslušenství budov hospodářského a lesního průmyslu (lihovary, pivovary, cukrovary, škrobárny, cihelny, mlýny a pily atd.) ocení státní pozemkový úřad zvláště na místě samém odborným odhadem podle § 41, odst. 3 náhradového zákona.

Ad 1.

§ 3 záborového zákona neudává a ani blíže nenaznačuje objektů, které jsou ze záboru vyloučeny. Stanoví pro ně jen tyto podmínky: Objekty musí býti samostatné a)

právně, b) hospodářsky a c) nesmějí sloužiti hospodaření na zabraných nemovitostech.*)

Když jsem měl hned po vydání záborového zákona přednášku v Právnické jednotě o tomto zákonu, kterou jsem pak také v Právníku 1919 uveřejnil a také ve zvláštním otisku vydal, vyslovil jsem se již tehdá, že za takovéto vyloučené objekty pokládám cukrovary, pivovary, mlýny, pily a pod. Samostatnost jejich právní i hospodářská napadla mi ihned, aniž bych se tím byl blíže zabýval a otázku tuto podrobně probíral. Zde budiž nyní řešena tato otázka blíže o cukrovarech.

První podmínka § 3, aby byly objekty právně samostatné, je dosti nejasná a neurčitá. Právně pokládá se něco za samostatné, pokud to nějakému jinému subjektu patří, pokud tedy od dosavadního subjektu právního je to odlišné. Z pojmu souboru, který soustřeďoval majetek v rukou jednoho vlastníka, vyplývalo, že tato právní samostatnost nemůže býti míněna. Pak zbývala jiná právní samostatnost: jiné právní předpisy, které pořádají ten který objekt. Tu bylo na snadě mysliti na předpisy práva správního, předpisy živnostenské, daňové a dělnické. Tato podmínka je při cukrovaru docela splněna. Cukrovar je objekt právnicky úplně od pozemkového majetku odlišný, podléhající zcela zvláštním předpisům právním. Z této samostatnosti plyne již také samostatnost jeho hospodářská. Na pozemcích může se hospodařiti a cukrovarů k tomu ani potřebí není. Hospodařilo se na nich již dříve, kdy cukrovarů ještě nebylo. Byly to poměry politické, kontinentální uzávěra za Napoleona a náhodné zjištění cukru v buráku, které vedly k hospodářsky samostatným závodům na výrobu cukru. Také každý, kdo jednou v nějakém cukrovaru byl, poznal jeho samostatnost a odlišnost od jiných podniků na první pohled. Cukrovarní budovy tvoří svůj jednotný hospodářský komplex samy pro sebe. Jejich správa je úplně samostatná, vyžadujíc zcela jiných znalostí obchodních i technických a zcela jiných method provozovacích. Personál, zaměstnaný v cukrovarech, potřebuje zcela jiného výcviku a před-

*) Dr. Jan Krčmář, Zákon o zabrání velkého majetku pozemkového ze dne 16. dubna 1919 č. 215 sb. z. a n., 14.

běžného vzdělání než personál zemědělský. Tím tedy samostatnost hospodářská vlastně vede již sama sebou k samostatnosti právní. Ze samostatnosti hospodářské plyne, že je cukrovar samostatnou právní jednotkou. I třetí podmínka byla vlastně již dotčena. Cukrovary nesmějí sloužiti hospodaření na zabraných nemovitostech. Zde jsou vlastně dva pojmy: »hospodaření« a potřeba, aby objekt tomuto hospodaření sloužil«. Tento pojem hospodaření je dosti široký. Nelze jím mysliti všeobecné užívání, ať se děje za jakýmkoliv účelem. Jistě jím není míněno provozování průmyslového podniku, poněvadž výrazu hospodaření při takovýchto podnicích se vůbec ani neužívá. Užije-li se ho, děje se to nejvýše v tom smyslu, pokud se hledí na zisk a ztrátu. Slovo »hospodaření« třeba bráti, jak jej béře sama pozemková reforma. Je to jen hospodaření na pozemcích (§§ 6, 10—13 a 18 záborového zákona). Při tomto výkladu »hospodaření« nelze tedy říci, že by cukrovar byl nějaké zařízení, pomocí něhož se může na statku hospodařiti. Z pojmu »sloužiti hospodaření« pak dá se souditi, že to je jen takové zařízení, které je věnováno tomu, aby jako pomocné dílo mělo za úkol, aby se na statku hospodařiti mohlo. Tak vykládá i náhradový zákon pojem toho, co slouží k hospodaření na zabraném majetku. Je to dle §§ 53 a 55 živé a mrtvé zařízení (fundus instructus), tedy v hospodářském smyslu provozovací kapitál. Ze samostatnosti objektů, jakým je cukrovar, plyne, že to není žádný vedlejší podnik vedle statku zemědělského, nýbrž průmyslový závod úplně samostatný.

Mají-li cukrovary nějaké pozemky, je to docela náhodné. Původně byly vlastně jen dvě kategorie cukrovarů. Jedny, které neměly vůbec žádných pozemků, a jedny, které si zámožný velkostatkář vystavěl na své půdě. První skupina cukrovarů musila tedy kupovati řepu od zemědělců. Ale ani druhá skupina nemohla vystačiti s vlastní řepou. Řepa vlastní měla býti jen zajištěním pro ten případ, když nakoupená řepa nebude vyplňovati množství řepy, na jejíž výrobu byl cukrovar zařízen. Právě tato nutnost vedla pak k dalším novým kombinacím. Cukrovary, které své vlastní řepy neměly, začaly si pro její zaji-

štění půdu kupovati nebo pachtovati. Rolnické cukrovary zavazovaly pak docela držitele akcií, aby cukrovaru řepu dodávali. Ale ani to nestačilo. Došlo k cukrovarnickému kartelu, který si pak řepu mezi své účastníky rozděloval. Naproti tomu však namnoze ani při velkostatkářských cukrovarech nezůstalo. Mnohé z nich tou měrou emancipovaly se od ekonomie, že se od ní docela odlučily a v cizí ruce aí prodejem aí pachtem přešly.

Je-li v rukou jednoho a téhož vlastníka i velký pozemkový majetek i cukrovar, je velmi poučlivý poměr hodnot těchto dvou skupin. Velkostatek má třeba hodnotu jednoho milionu a cukrovar 20 milionů. Ekonomie je tu tedy cukrovaru podřaděna a nikoliv naopak. Ekonomie má tedy u cukrovaru mizivý význam. Je to také zřejmo z toho, že ekonomie vzhledem k nutnosti střídání kultur může pěstovati řepu jen nejvýše asi na jedné třetině plochy. Řepa z této plochy dodaná tvoří namnoze jen nepatrný zlomek celkového množství řepy, které cukrovar zpracuje. Tak na př. zpracuje-li cukrovar 200.000 q řepy, a má-li velkostatek ve výměře 150 ha, tvoří řepa z tohoto cukrovaru dodaná jen asi 7% potřebného množství.

Pro pojem, zda cukrovar je objektem, který slouží hospodaření, třeba také uvésti, že cukrovary vyskytují se ve trojí kategorii, jako surovárny, jako rafinerie a jako závody smíšené (surovárny i rafinerie). Jen surovárny zpracovávají řepu od zemědělců přímo. Rafinerie si však od jiných cukrovarů vyrobený již surový cukr musí kupovati. Smíšené závody zpracovávají pak pravidelně kromě cukru vlastního cukr od jiných cukrovarů koupený. V takovýchto případech nepoužívá se tedy ani zemědělských výrobků, nýbrž výrobků průmyslových.

Mohlo by se ještě namítnouti, že pod pojem hospodaření spadá vůbec také zpracování produktů zemědělských. Než to by předpokládalo, že cukrovary jsou asi takový pravidelný zjev na velkostatcích, jako je příslušenství hospodářského dvora. Ale nevyskytuje se ani jediný případ, aby některý velkostatkář měl tolik půdy, aby zásoboval svůj cukrovar výhradně sám. Ale i kdyby se tento případ vyskytl, nemohlo by se z této výjimky souditi na povahu

takového objektu, jako pomocného podniku zemědělského, který by sloužil k tomu, aby tento velkostatkář na svém velkostatku mohl hospodařiti. I povaha tohoto cukrovaru musila by se posuzovati podle obecné povahy všech cukrovarů, které od zemědělského hospodaření jsou úplně odlišné.

Jen některé cukrovary jsou v rukou jednotlivců. V Čechách je jich asi 25, asi 60 je jich akciových a skorem 30 náleží jich veřejným a komanditním společnostem nebo společnostem s ručením obmezeným. I touto svou povahou bije tedy právní samostatnost cukrovarů do očí, ale také ještě jinou svou stránkou. Cukrovar jest obchodní podnik. Jeho nákup řepy za účelem dalšího zpracování je absolutním obchodem dle čl. 271 obch. zák. Cukrovary jsou dle § 12. uv. zák. k zákonu obchod. povinny, aby svou firmu do obchodního rejstříku zapsaly. Obchodní komora pražská žádala to svým dobrozdáním r. 1866 i u toho vlastníka cukrovaru, který jen svou řepu zpracovával, poněvadž, jak uváděla, dodává se řepa do jiného podniku téhož držitele. (Gutachten der Handelskammer in Prag I. 1866, 11, 69, II. 1) Vskutku se také žádný cukrovar ani nevyskytuje, který by do obchodního rejstříku zapsán nebyl. Zápisem své firmy do rejstříku stane se tedy cukrovar ještě více samostatným než to žádá § 3. záborového zákona. Tím požívá všech výhod obchodního zákona a také hospodářského života. Kontrahuje jako obchodník milionový osobní úvěr, aniž by k tomu bylo svolení pozemkového úřadu dle § 7. záborového zákona potřebí, a nelze si ani domysliti katastrofálních důsledků pro úvěr cukrovarů, kdyby předpisy § 7. a 8. záborového zákona měly se vztahovati na cukrovary.

Hájený výklad § 3. záb. zák. lze doložiti i ze zákonodárných prací tohoto zákona. V původním návrhu § 3. stálo, že ze záboru jsou vyloučeny objekty samostatné právně i hospodářsky, jejichž hospodářským účelem není zemědělská nebo lesní výroba.*) Patrně se pak asi za to mělo, že se tekst zjednoduší, dá-li se mu dnešní neurčitá stylisace.

*) Krčmář, 14.

Ad 2.

Srovnají-li se všechna nařízení a zákony o pozemkové reformě, které by se cukrovarů mohly týkati, je z nich patrno, že teprve nařízení o soupisech ze dne 9. ledna 1920 č. 61 sb. z. a n. dalo všem ostatním zákonům a nařízením takový směr, jako by se pozemková reforma vztahovala na všechno to, co se na zabraném pozemku nalézá. Uvažme jen, že podle soupisových rubrik jsou to vedle cukrovarů a pivovarů také lomy, cihelny a sklárny. Při pivovarech nelze vytěžené výrobky zemědělské uvésti v nějakou souvislost s výrobou pivovarskou. Mnohé z nich nalézají se v krajině, kde se nedaří ani ječmen, ani chmel. Pochybuji vůbec, že nějaký pivovar má své vlastní chmelnice. Rubriky zahrnují do záboru také sklárny, které přece si musí dovážeti i draslo i křemen z ciziny.

Pro charakteristiku těchto soupisů třeba vytknouti, že se tam užívá v poučení přílohy lit. E termínu« zemědělského závodu« pro cukrovar. Tím takto etapově od záborového zákona má se jíti dále pod pohodlným heslem zemědělského závodu. Dává-li se cukrovaru jméno zemědělský závod s tím významem, že je to vedlejší podnik zemědělského hospodářství, je to naprosto nesprávné. Co si lze mysliti pod zemědělským závodem, toho znaky podávají nám zákony o dani lihové. Za zemědělský lihovar považuje se jen ten, který tak se zemědělským hospodářstvím je spojen, že z něho látky k pálení líhu přímo béře, odpadků jako krmiva nebo hnojiva použije a denně ne více než 7 hl líhu, v celé periodě ne více než 1680 hl lihu nevyrobí. (Ulbrich, Staatswörterbuch, Branntweinsteuer). Curkovary naproti tomu jsou takových rozměrů, že v Československé republice dva z nich zpracovávají přes 1 milion q řepy, jeden 1 milion centů, šest přes 500.000 q řepy (Pfohl, Atlas). Cukrovary velikostí své výroby dávno ze zemědělství vyšly. Mají s ním jenom to společné, že spracovávají jeho produkty a že své odpadky jemu ještě jak krmivo a hnojivo dodávají.

Soupis, ačkoliv již svými rubrikami ukazuje na cukrovary, nemusil by však ještě projevovati úmysl, že se také cukrovary budou přidělovati. Dle § 1. nařízení ze dne 9. ledna 1920 č. 61 sb. z. a n. podléhaly soupisům i objekty

vyloučené a těchto objektů mohou se právě týkati rubriky »cukrovar atd.«, které pro ně zvlášť jsou uvedeny. Také příloha lit. E dle svého poučení může se týkati právě cukrovarů jako hospodářských jednotek, které sice dle § 1 do soupisu mají býti pojaty, ale dle § 3. záb. zákona vyloučeny. Kdyby ony rubriky a příloha lit. E také tohoto účelu neměly, pak by při soupisové akci úplně se bylo zapomnělo na § 3. záborového zákona odst. a), ač § 1. cit. nař. výslovně jej cituje. Při posuzování těchto soupisů a všech ostatních zákonů a nařízení, musí býti tedy ujasněno, zda § 3. odst. a) záb. zák. je mrtvě narozené dítě, nebo snad sice živé, které však se světa má býti zprovozeno, nebo zda jako jeden ze základních předpisů pro celou pozemkovou reformu platí. Ještě zákon o pozemkovém úřadě ujal se § 3. záb. zák. a přikazuje rozhodování o tom, které objekty jsou ze záboru vyloučeny, pozemkovému úřadu (§ 7/1), když si k tomu vyžádá souhlasu správního výboru. (§ 11/1).

V dalších zákonech a nařízeních byl pak § 3. záb. zák. úplně opuštěn, takže docela osiřel. Přes to mám za to, že § tento je úplně platný a považuji proto všechny příští zmínky o cukrovaru jako nepřesnosti, které jsou v odporu s § 3. záb. zák. a které jenom jako přehlédnutí lze si vysvětliti.

Ještě na jednu věc lze tu upozorniti. Nařízení o vyšetření a uvedení v patrnost pozemkového majetku ukládalo pozemkovému úřadu různé povinnosti. Soupisová akce měla za účel, aby pozemkový majetek byl vyšetřen. Postihovala i majetek vyloučený. Ten však do záboru neměl býti pojat, poněvadž dle § 3. záb. zák. byl z něho vyloučen. Důsledkem toho nebylo by mohlo také o poznámku záboru v příčině tohoto majetku býti žádáno. Pozemkový úřad měl povinnost dle § 3. záb. zák. respektovati tento majetek z úřední moci. Kdyby se tak bylo postupovalo, nebyla by se prakse pozemkového úřadu zvrhla na scestí, že právě vyloučený majetek chce přídělům podrobiti.

Ad 3.

§ 2./2. zákona o hospodaření na zabraném statku ukládá majiteli přestavby a novostavby závodu a provozovny, ze-

jména, když nutnost jich povstala požárem. Tento předpis má pro cukrovary jen význam negativní, ten totiž, že se na ně vůbec pozemková reforma nevztahuje. Jinak by to byla ne právě lehká povinnost, vystaviti cukrovar, který vyhořel. Již před válkou stálo jeho zařízení milionový náklad. Snad by se nyní ani nemohlo určiti, kolikrát se tento náklad dnes znásobil.

Ad 4.

§ 13. přídělového zákona jde po svých etapách dále. Neužívá slova »zemědělský závod«, nýbrž beze všeho ostychu již docela »průmyslový podnik«. Tyto podniky, kdyby se v ně počítal cukrovar, tedy i tento, mohou býti přiděleny.

a) i s půdou sdružením z malých zemědělců, domkářů, drobných živnostníků, zaměstnanců zemědělských, lesnických a bezzemků a to zvláště legionářů a příslušníků ozbrojené moci československé, jakož i pozůstalým po těch z nich, kteří padli ve válce za vlast nebo zemřeli následkem služby válečné, válečným invalidům a pozůstalým po vojínech, kteří padli ve válce nebo zemřeli následkem služby válečné,

b) sdružením k provozování zemědělského průmyslu zřízeným, zejména sdružením sloužícím ku podpoře zemědělské výroby,

c) sdružením, skládajícím se z výrobců surovin, které mají býti v podniku zpracovány,

d) sdružením ze spotřebitelů,

e) také jednotlivcům ad a) uvedeným a pak obcím a jiným veřejným svazkům a jiným osobám právnickým, ústavům a zřízením k účelům vědeckým, lidumilným a obecně prospěšným.

To všechno stojí v § 13. přídělového zákona, a ty všechny osoby jsou způsobilé pro vedení cukrovaru!

Kromě toho dává se §em 14. přídělového zákona generální zmocnění Pozemkovému úřadu, aby ještě jiným způsobem příděl provedl, tak totiž, aby se tím co nejvíce prospělo řádné výrobě a prospěchu obyvatelstva, tedy asi patrně, aby přidělil cukrovar také způsobilým kapitalistům. Nápadno je, že při pozemkové reformě, kde chtěly býti vedoucími úkoly socialisační, nemluví se o dělnících těchto průmyslo-

vých podniků. Pokud jde o cukrovary, třeba na prospěch §§ 13. a 14. přídělového zákona uvésti, že se o nich vůbec nezmiňují.

Ad 5.

Náhradový zákon obmezil se v paragrafech 41, 42 a 43 pouze na pozemky. Tak § 41 mluví »o převzatém pozemkovém majetku« a o »cenách statků v létech 1913—1915 v rozloze přes 100 ha«. Jedná o stupnicích cen tohoto majetku, které vláda má v nařízení vyhlásiti a dále o tom, že dokud stupnice nebudou vydány, má pozemkový úřad přejímací ceny tohoto majetku za přivzetí znalců sám stanoviti. § 42. jedná o procentech, které podle rozlohy přejímací cenu snižují. § 43. mluví sice všeobecně o nemovitostech, které podle předpisů náhradového zákona budou převzaty, ale připojuje k tomu dodatek o investicích, kterými docíleno bylo větší výnosnosti a udržen byl dobrý stav majetku při »intensivním hospodaření«. To jsou tedy všechno jen předpisy, které hodí se na pozemky. Základní formulka § 41. o cenách docilovaných v létech 1913—1915 se na cukrovary vůbec vztahovati nemůže, poněvadž cukrovary nejsou předmětem trhu jako statky a pozemky. K zcizování cukrovarů dochází jistě zřídka. V minulých letech snad k němu ani nedošlo. Stalo-li se však tak, nemůže jednotlivý případ býti směrodatný pro ocenění cukrovarů ostatních, vždyť u každého cukrovaru musí se hleděti k individuelním poměrům, které se u něho vyskytují.

Ad 6.

Paragrafem 41. odst. 2. náhradového zákona byla vláda zmocněna, aby nařízením vyhlásila stupnice cen se zřetelem na cenový průměr, vyšetřený pozemkovým úřadem dle ceny za statky nad 100 ha v letech 1913—1915, a sice pro nemovitosti stejného druhu užívání, druhu kultury, jakosti (třídy dle katastru) a polohy.

Vládě dostalo se zmocnění tedy jen pro to, co je zde uvedeno, pro nic více. Pro podniky průmyslové zmocnění scházelo. Bylo ho třeba, poněvadž přejímací cena je cenou vyvlastňovací, která při pozemcích je tak nízká, že možno mluviti o částečné konfiskaci. Bylo to také potřebí vzhledem

k § 109. naší ústavy, který předpisuje, že vyvlastniti lze pouze za náhradu a bez náhrady, kdy to zákon stanoví. Předepsal to také výslovně i § 9. zákona záborového.

Vláda uměla si však pomoci. Nemajíc zmocňovacího zákona, odkázala na zákon a to na § 41. odst. 3. (§ 12. nařízení ze dne 21. ledna 1921 č. 53 sb. z. a n.). § 41. odst. 3. vztahuje se sice pouze na činnost pozemkového úřadu, pokud nejsou vyhlášeny stupnice cen, ale vláda stanovila nové pravidlo: Pozemkový úřad má si stejným způsobem vésti, budou-li se přejímati budovy a příslušenství budov h o s p o d á ř s k é h o a l e s n í h o p r ů m y s l u, a k tomu připojila v závorce »(lihovary, pivovary, cukrovary, škrobárny, cihelny, mlýny, pily atd.)«. Vláda sama tu tedy, ač k tomu vůbec nijak zmocněna nebyla, zahrála si na zákonodárce. Kratičkým zněním § 12. jejího nařízení mají býti odbyty takové podniky jako jsou cukrovary. Nic tu není řeči o nějaké výpovědi, která se podle § 12. náhradového zákona dává, jde-li o majetek pozemkový. Nic tu není řeči o zásobách, které v cukrovaru se nalézají, o jeho pohledávkách, jeho dluzích, o postavení úředníků a poměrech dělnictva. Vláda také neprovedla soupis zaměstnanců v cukrovarech, jaký nařídila svým nařízením ze dne 12. října 1920 č. 575 o osobách na zabraných statcích.

Ad 2 až ad 6.

Srovnáme-li předpisy, které se mohou vztahovati na cukrovary, shlédneme, že ani v jediném případě nemluví zákon o c u k r o v a r u, nýbrž teprve v l á d n í n a ř í z e n í a to jenom d v a k r á t, jednou při soupisech pozemkového majetku a sice pouze ve formuláři a podruhé v § 12. nařízení ze dne 21. ledna 1921 č. 33 sb. z. a n.

Naproti tomu záborový zákon sám ukazuje na to, že zemědělské závody, když by se jimi již i cukrovary měly pojímati, reformou svou postihnouti nechce. Dle jeho § 11. může vlastník zabraného majetku žádati, aby se mu propustila ze záboru výměra 150 ha půdy zemědělské nebo 250 ha půdy zemědělské nebo 250 ha půdy vůbec. V tomto paragrafu stojí však dále, že ž á d á - l i t o h o z ř e t e l n a z e m ě d ě l s k ý p r ů m y s l, možno propustiti výměru

větší, nikdy však více než 500 ha. Z tohoto dodatku tedy plyne, že jen výměra propouští se tu pro závod zemědělský ze záboru. O propuštění zemědělského průmyslu ze záboru není tu žádné zmínky. Kdyby se přes to chtělo namítnouti, že záboru je podrobena půda vůbec, a tedy i to, co je na ní vystaveno, tu přece bylo by se musilo hleděti při nákladných objektech na této půdě i k jejich veliké hodnotě. Nepoměr tento byl by jistě přinutil zákonodárce, aby se o takovém průmyslovém podniku, jako je cukrovar, zmínil, kdyby jej nějaké socialisaci byl podrobiti chtěl. To, co platí o cukrovaru, musilo by pak platiti také o přádelnách a jiných průmyslových podnicích, které taktéž vystaveny jsou na půdě a které taktéž, poněvadž vlastník jejich by náhodou byl také majitelem velkostatku, podléhaly by pozemkové reformě.

Tyto všechny nedůsledky zavinil vlastně jen pojem »půdy vůbec«. Ulehčila se sice věc právně technicky, hledí-li se k poznámce záboru. Poznámka provede se na celém knihovním objektu, ať je to půda jakákoliv. Pak jsou v záboru vedle zámků, paláců i chaloupky, vedle průmyslových závodů i kostely a kaple. Jak jednodušší by bylo bývalo, kdyby se bylo řeklo, že pozemkové reformě podléhá půda zemědělská a lesní s hospodářskými a k hospodářství náležejícími obytnými budovami, nikoliv však půda stavební se svým příslušenstvím (dvory a pod.). Poznámka záboru byla by mohla tyto objekty formálně také postihnouti, ale mohly se bez obtíží vylučovati. Pojmem »půdy vůbec« je svedena pozemková reforma zcela na scestí. Dnes vidíme, že pro tuto svou technicky konstruktivní chybu má tendenci rozpínati se na veliký majetek vůbec, veliký nejen svou rozlohou, nýbrž také podniky, které i na malé rozloze jsou zřízeny. To se přece reformou pozemkovou nezamýšlelo, a zamýšlí-li se to dnes, pak by celá organisace pozemkové reformy musila býti zcela jiná. Nemohl by to býti pouze úřad pozemkový, který by ji řídil, nýbrž musil by zde býti také nějaký úřad průmyslový.

Provede-li se ve všech zákonech pozemkové reformy klasobraní, vychází z něho jasně, že jde jen o půdu zemědělskou, jejíž rozdělení má býti jinak upraveno. Již sám pojem

záboru vztahuje se jen na půdu a hlavně zemědělskou půdu. Tuto půdu dle § 5. zákona záborového chce Československá republika přejímati a přidělovati. Vlastníku této půdy se dle § 6. ukládá, aby na ní hospodařil řádně. Tato půda má se dle § 10. přidělovati hlavně drobným lidem. Vlastníci mohou z této půdy, jak to vyžaduje účelné hospodaření a zřetel na zemědělský průmysl, až 500 ha vyprostiti. § 12. mluví o živém a mrtvém zařízení na zabraném majetku, a o takovém se mluví pouze při statcích. V § 13. mluví se o hospodaření na půdě. Zákon o pozemkovém úřadě jedná v § 7. o dozoru na hospodaření, v jeho odst. 9. o nutných investicích staveb obytných a hospodářských, o scelování a melioracích přidělené půdy a o potřebném inventáři, v odst. 12. o zemědělských družstvech. Nařízení o obvodových úřadovnách ze dne 6. července 1920 č. 451 sb. z. a n. ukládá těmto úřadovnám dohled na hospodaření anebo i samo hospodaření na zabraném majetku pozemkovém. Mají sbírati přihlášky uchazečů o půdu, vypracovati plán přídělu půdy a prováděti vnucený pacht. Zvláštní zákon ze dne 12. února 1920 č. 118 sb. z. a n. je vydán o hospodaření na pozemcích atd. atd. Je snad skorem zbytečno, aby při pozemkové reformě dokazovalo se, že se jedná skutečně o reformu, která se týká p o z e m k ů, ne o reformu, týkající se c u k r o v a r ů.